Daiva Jazbutytė, Julius Kanarskas

Kretingos dvaro ūkvedžio namo teritorija

Kretingos dvaro ūkvedžio namas (UK 22504) yra Kretingos dvaro sodybos (UK 318) ŠV pakraštyje, Akmenos ir Dupulčio upelių santakoje, Vilniaus gatvės (kelio į Salantus) kairėje pusėje. 2013 m. buvo pradėti pastato renovacijos ir pritaikymo muziejininkystei darbai, kurių metu projektuojama kiemo teritorijoje pravesti požeminius komunikacinius inžinerinius tinklus.

Kiemo teritoriją 1994 m. tyrinėjo J. Kanarskas. 203,3 m^2 plote buvo atidengti kieme stovėjusio akmenų mūro tvarto pamatų fragmentai ir sienų likučiai, taip pat aptikti tvarto kanalizacijos sistemos latakai, išmūryti iš degto molio plytų. Nustatyta, jog tvarto asla buvusi 1,2 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus. Ją sudarė plūkto žvyro pagrindas, ant kurio galėjo būti paklotos medinės grindys. Kiemas buvęs grįstas nuo 10x6x5 iki 31x29x21 cm dydžio lauko akmenimis. Pirminis paviršius buvo pasiektas 1,9 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus. Pastato liekanas tyrėjas datavo XIX–XX a. pradžia (Kanarskas J., Buv. Kretingos dvaro ūkvedžio namo kiemo žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų 1994 m. ataskaita, *LIIR*, b. 2410).

2014 m. gegužės–liepos mėnesiais ūkvedžio namo kiemo tyrinėjimus tęsė D. Jazbutytė. Jų metu iškasta perkasa ir 5 šurfai (bendras 28 m^2 plotas), žvalgymai atlikti 400 m^2 plote. Tyrimų metu aptiktas 1,2–1,3 m storio XVIII a. pabaigos – XX a. kultūrinis sluoksnis. Nustatyta, kad XVIII a. pabaigoje – XIX a. I ketvirtyje ūkvedžio namo ir jo priestato vietoje stovėjo nenustatytos paskirties medinis pastatas, orientuotas R–V kryptimi. Tyrimų metu buvo aptiktas 14,6 m ilgio ir apie 1,8 m aukščio išorinės sienos pamato su cokoliu fragmentas, atsidengęs 85–90 cm gylyje nuo esamo paviršiaus (1 pav.). Cokolis apie 90–95 cm aukščio ir 80 cm storio, pamato pagrindas – apie 90 cm aukščio ir 88–96 cm storio. Pamatas krautas iš neskaldytų stambių ir vidutinio dydžio lauko akmenų (29x28 cm, 38x24 cm, 27x15x18 cm, 49x43x20 cm ir panašaus dydžio), surišant juos moliu. Cokolio išorinėje sienoje į tarpus tarp akmenų dėta degto raudono molio plytų skeveldrų, puspl yčių ir plytų (30x15x7,5 cm dydžio). 1,8 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, t. y. 85–90 cm žemiau cokolio viršaus, atsidengė neskaldytų palei pamatą briaunomis į viršų sudėtų akmenų grindinys, kuriame tarpai tarp akmenų buvę užpildyti smulkiomis griuvenomis ir moliu. Po grindiniu atkastas pamato pagrindas, kuris į išorę išsikiša apie 8–18 cm (2 pav.). Nuo pamato P kryptimi atsišakojo 1,5 m ilgio ir 60 cm storio pastato vidinės sienos fragmentas. Į R nuo vidinės sienos 1,1 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, t. y. 20–25 cm žemiau cokolio vir-

1 pav. Šurfas 2 iš ŠR. D. Jazbutytės nuotr.

Fig. 1. Test pit 2, as seen from the NE.

šaus, atidengtas pastato patalpos grindinio fragmentas, grįstas raudono degto molio plytomis (30x15x6,5 cm dydžio), guldytomis išilgai pastato, t. y. R–V kryptimi. Grindinys paklotas ant 20 cm storio priemolio sluoksnio, po kuriuo buvęs suplūktas apie 50 cm storio žvyro sluoksnis, supiltas ant stambių natūralių akmenų, esančių įžemyje. Pamato aplinkoje ir kieme rasti degėsių sluoksniai leidžia manyti, kad pastatą sunaikino gaisras. Pastatui priskiriamame kultūrinio sluoksnio horizonte rasta pora XVIII a. kaldintų Prūsijos karaliaus Frydricho II (1740–1786) trečiokų (kreicerių).

Mediniam pastatui sudegus, 1834 m. buvo išmūrytas akmeninis ūkvedžio namas su flygeliu PV šone (statybos data išmūryta pastato Š fasado sienoje). Prie flygelio V galo XIX a. 8–9 dešimtmečiais buvo pristatytas degtų plytų mūro priestatas, kuriame įrengta dvaro staliaus Pranciškaus Suchaneko šeimos buto virtuvė. Priestatas nesiderino prie pirminės pastato architektūros, todėl pradėjus ūkvedžio namo restauravimo darbus 2013 m., jis buvo nugriautas. Tyrimų metu fiksuotas buvusio priestato pamato fragmentas. Jis 80–90 cm aukščio, mūrytas iš neskaldytų lauko akmenų, rištas kalkiniu skiediniu, su plytų ir akmenų skeveldromis tarpuose.

Ūkvedžio namo kieme XIX–XX a. I pusėje stovėjo akmenų mūro tvartų pastatas. Jį su ūkvedžio namu jungė arkiniai akmenų mūro vartai, kurių išliko tik pamatas. Jis 3,7 m ilgio, 90 cm pločio, atsidengė 60 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus. Akmenys sukrauti glaudžiai vienas prie kito. Skiedinio neaptikta, tarpai užpildyti smulkiu žvyru. Kiemas ne sykį buvęs užpiltas, lygintas, perkastas, mažiausiai du kartus grįstas akmenų grindiniu. XX a. II pusėje paviršius smarkiai sukeltas, o kieme buvo įrengta ūkvedžio namo flygelyje veikusio vaikų darželio žaidimų aikštelė.

Archeologinių tyrimų metu taip pat buvo patikrinta už ūkvedžio namo ir Dupulčio upelio, šalia dvaro malūno (elektrinės) esanti teritorija. Joje aptiktas iki 2,3 m storio supiltinis sluoksnis su XX a. statybinėmis griuvenomis ir buitinėmis šiukšlėmis.

2 pav. Pamato fragmentas iš R. D. Butkaus nuotr.
Fig. 2. The foundation fragment, as seen from the E.

The grounds of the steward's house at Kretinga Manor

In 2014, KM conducted an investigation on the grounds of the steward's house at Kretinga Manor. A total of 28 m^2 were excavated, 400 m^2 were surveyed, and a 1.2–1.3 m thick, late 18th–20th-century cultural layer was discovered. It was determined that a wooden house, with an E–W orientation and an undetermined purpose, stood in the courtyard in the late 18th – first quarter of the 19th century. The base of the external wall's foundation was about 90–95 cm high and 80 cm thick (Fig. 1). The foundation was made of unworked large and medium-sized fieldstones bound with clay (Fig. 1). One room of the building was paved with fired clay bricks placed lengthwise. After the building burnt down, a brick steward's house with an annex was erected at its site in 1834. The cultural layer contained fired clay bricks (some of which had fused during the fire), roof tile fragments, sherds of household pottery, and two Prussia Frederick II the Great (1740–1786) threegroats (Ger. *Kreuzers*).

1 pav. Duobės 6 pjūvis. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 1. The section of pit 6.

2 pav. Buitinės keramikos pakraštėlis iš pilkos žemės sluoksnio. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 2. A household pottery rim sherd from the layer of grey soil.

Vytautas Juškaitis

Tyrimai Skituriuose

2014 m. birželio mėnesį Skiturių kaime (Alytaus r.), būsimos elektros oro linijos atramos 65 vietoje atlikti detalieji tyrimai. Šioje vietoje 2012 m. S. Širvydaitė žvalgomųjų tyrimų metu aptiko vertingą kultūrinį sluoksnį. Tuomet buvo ištirtas 1x1 m dydžio šurfas (1 m^2). Jame po 10 cm storio velėnos sluoksniu aptiktas iki 60 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuris viršutinėje dalyje (10–40 cm gylyje) buvo juodas su degėsiais, apatinėje (40–70 cm gylyje) – kiek šviesesnis, su radiniais. 70 cm gylyje pasiektas rudo molio įžemis. Kultūriniame sluoksnyje rastas audimo staklių pasvaras, balto akmens verpstukas, 7 žiestos keramikos šukės, 4 molio tinko fragmentai ir plokštinio koklio nuolauža. Pagal radinius sluoksnis datuotas XVII–XIX a. (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 124).

2014 m. Bambenos upelio kairiajame krante pievoje buvo ištirta perkasa. Ji stačiakampio formos, 13x11 m dydžio, 143 m^2 ploto. Po 5–10 cm storio velėna perkasoje buvo XX a. pilkos žemės sluoksnis, po kuriuo 15–40 cm